

Pesma "Srbiji"

Jedna od najstarijih naših rodoljubivih pesama je Srbiji, od do sada nepoznatog pesnika **Luke Sarića**. Prvi put je objavljena u novosadskom književnom časopisu "Slovenka", sveska IV, 309-310, 1860. godine (**Pavlović**, 150). Njen pun tekst na savremenom srpskom glasi (**Đuza Radović i Milorad Panić Surep**; Srpska rodoljubiva lirika, Zbornik, Beograd 1952, str. 76-77):

SRBIJIO,

Srbijo, mila mati!
Uvek ću te tako zvati.
Mila zemljo, mili dome,
Na krilu ću svagda tvome
Srećno živiť k' o u raju, Gde miline večno traju.
U tebi je ono sve,
Za čim moje srce mre.
Kroz dubrave tvoje lesne
Vesele ću pevati' pesne,
Kristal-vodu tvoju piti,
Tebi večno veran biti,
Život i krv svoju dati
Sve za tebe, mila mati.
Ti si meni zemni raj,
U kom ljupki cveta maj.
Volim prosti pastir biti
I u tebi sve živiti,
Neg u tuđoj zemlji, mati,
Carska blaga uživati,
Ti si duše moje život,
Ti blaženstva zemni kivot.
U tebi ću srećno tek
Provoditi kratak vek.
Na čast caru silno carstvo
I njegovo gospodarstvo,
Ti si meni najmilija.
Moje sunce u teb' sija;
Jer u tebi srce bolno
Oseća se zadovoljno.
Na kriocu samo tvom
Uteha je srcu mom.
Trpila si, stradala si,
Teški su ti bili časi
Zbog krivice dece tvoje,
Koja ljubav majke svoje
Nesmisleno pogaziše
I teško te uvrediše.
Nad razumom gadna strast
Bezumnijem ote vlast.

Prosti deci, mati mila,
Što su tebe uvredila;
Prestan' gorke suze liti,
Deca će se popraviti,
Jer priznaju grehe teške
I kaju se za pogreške.
Život i krv daće svi
Da se opet digneš ti.
O, diži se mati mila,
Da nam budeš što si bila;
Jer si dugo robovala,
Dugo suze prolivala,
Sunce ti se već rodilo,
Koje ti je zašlo bilo.
Kucnuo je mati čas,
Da se čuje i tvoj glas.

Tridesetak godina kasnije, 1891, češki doseljenik **Vojteh Šistek**, horovođa Pevačkog društva "Branko" u Nišu je komponovao melodiju i pesma je ubrzo postala vrlo popularna. Dosta dugačku, pesmu sa sedam strofa od po osam redova **Dragomir Brzak**, isto član Pevačkog društva "Branko" je skratio na četiri strofe od po četiri reda, i u ovoj verziji je pod imenom Oj Srbijo! ušla u školski program još pre Prvog svetskog rata (tekst nota sa prethodne strane, **Vladimir R. Đorđević**; Zbirka odabranih pesama, U jedan, dva, tri i četiri glasa, za školsku omladinu, Jagodina 1909, str. 97):

Oj Srbijo, mila mati,
Uvek ću te tako zvati
Mila zemljo, mili dome
Na srcu je slatko tvome

Srećno živet ko u raju,
Gde miline večno traju
U tebi ću srećno tek
Provoditi ovaj vek.

Podigni se mati mila,
Da nam budeš što si bila,
Jer si tužno robovala,
Dugo suze prolivala.

Sunce ti se već rodilo,
Koje ti je zašlo bilo.
Na kriocu svagda tvom
Uteha je srcu mom.

Za vreme ratova za oslobođenje i ujedinjenje 1912-1918. pesma Srbiji je bila vrlo aktuelna, tako da se nalazila i na repertoaru Muzike kraljeve garde. Na primer, u službenim "Srpskim novinama" od 3. avgusta 1917, koje su izlazile na Krfu, u dopisu od 6. jula iz Pariza se opisuje lep prijem Muzike kraljeve garde koja je 24. juna 1917. dala veliki dobrotvorni koncert u Versajskom parku. Prva tačka programa je bila pesma Oj Srbijo, mila mati a poslednja Marseljeza.

Za vreme okupacije u Drugom svetskom ratu, u “Nedićevoj” Srbiji ova pesma je često izvođena (**Pavlović**, 150), kao nezvanična himna, jer okupirana Srbija nije imala ni zvaničan grb, ni zvaničnu himnu.

Godina 1970-1971. u udruženjima književnika i kompozitora se raspravljalo o himni Republike Srbije. Najviše se govorilo o Maršu na Drinu i Oj Srbijo, mila mati. Od kompozitora i dirigenta **Borivoja Simića** bilo je zatraženo da napiše aranžmane melodija ovih pesma, što je on i uradio. Beogradsko kulturno-umetničko društvo “Lola” pevalo je ove pesme u Simićevom aranžmanu na turneji po zapadnoevropskim zemljama 1971. Hor ovog društva je po povratku sa turneje snimio obe pesme za Tonski arhiv Saveza kompozitora Jugoslavije (**Pavlović**, 187). A onda je zbog hrvatske “kontrarevolucije” počela borba protiv srpskih “nacionalista i anarholiberala”...

С р б и ј е.

О Србија мила мати!
Увекъ љу те тако звати.
Мила земљо, мили доме
На крилу љу свагда твоје
Срећно живит ка у раю,
Гди милине вечно траю.
У теби е оно све,
За чинъ ерце мое мре.

Крозъ дубраве твоје лъсне
Веселе љу неват' пѣсне,
Кристал-воду твою пити,
Теби вечно веранъ бити,
Животъ и крв' мою дати
Све за тебе мила мати.
Ты си мени земный рай,
У комъ любийъ цвета май.

Воинъ простый пастиръ бити
И у теби све живити,
Нег у туђој земљи мати
Царска блага уживати,
Ты си душе мое животъ,
Ты блаженства земна животъ.
У теби љу срећно текъ
Проводити кратакъ векъ.

На часть цару силно царство
И његово господарство.
Ты си мени наймилиа,
Мое сунце у теб' сия;
Ер' у теби ерце болно
Осећа се задовољно.
На криоцу само твоимъ
Утѣха е срцу момъ.

Тригла си, страдала си,
Тешки су ти были часи
Сбогъ кривце деце твоје,
Коя любовь майке свое
Несмыслено погашине
И тешко те уредише.
Надъ разумом гадна страсть
Беаумиенъ оте власть.

Прости деца мати мила!
Што су тебе уредила;
Престан' горке сузе дити,
Деца ће се поправити,
Ер' признаю грѣхе тешке
И како се за погрешке.
Животъ и крв' даће сви,
Да се оветъ дигнешъ ты.

О дити се мати мила!
Да нам будешъ, што си была;
Ер' си дуго робовала,
Дуго сузе проливала,
Сунце ти се већ родило,
Кое ти е зашло было.
Куцнуо е мати часъ,
Да се и твой чуе гласъ. —

У Београду.

Лука Сарич

To je uglavnom sve što je bilo poznato o pesmi Srbiji pre pisanja ovog teksta. Bilo je vrlo čudno zašto se ništa više ne zna o **Luki Sariću**? Ko je on bio? Nemoguće je da jedan tako dobar pesnik ni pre ni posle ovakve pesme ništa nije objavio. Da li je to pseudonim?

Osećajući da se iza ove pesme, koja se uvek spontano pevala u teškim vremenima, krije nešto mnogo veće i dublje, krenuli smo da rešavamo ovu zagonetku. Pregledali smo originalni časopis “Slovenka” iz 1860, u kome je pesma Srbiji prvi put objavljena, ne bi li našli još neki podatak. Na naše prijatno iznenađenje, na kraju pesme, koja je štampana predvukovskim pravopisom, je stajalo da je napisana u Beogradu (strana 20). To je bilo veliko otkriće, ključ za razumevanje pesme, koje nam je omogućilo da napravimo čitav niz pretpostavki, a izgleda i da otkrijemo ko je bio “neznani pesnik”?

Pošto je objavljena u četvrtoj svesci, a Slovenka je izlazila šest puta godišnje, može da se zaključi da je pesma Srbiji najverovatnije napisana krajem 1859. i poslata izdavaču početkom 1860. Pesma se zove Srbiji, a kasnije je prema početnim rečima dobila ime Oj Srbijo!. Pesnik je sa heraldičkim sluhom vodio računa da naslov počne slovom “S”, početnim slovom Srbije, jer “Tako Srbu piše i u grbu”. Znači, napisana je posle Jেকে od gusala.

Pesma ima četiri dela. U prve dve strofe se ističe vernost otadžbini i opisuje želja za povratkom u Srbiju (U tebi je ono sve, Za čim moje srce mre). Druge dve strofe govore o životu u izgnanstvu, u tuđoj zemlji, kako nije sve u materijalnim dobrima (Na čast Caru silno carstvo, i njegovo gospodarstvo). Treći deo se odnosi na prilike u Srbiji pre i posle SvetoAndrejske skupštine. Peta strofa govori o proterivanju Obrenovića iz Srbije (Nad razumom gadna strast, Bezumijem ote vlast), a u šestoj pesnik moli Srbiju da oprostí svojoj deci jer su se pokajala na Sveto-Andrejskoj skupštini (Jer priznaju grehe teške, I kaju se za pogreške); to je povratak Obrenovića. Poslednja, sedma strofa, patriotski poziva na obnovu i predviđa veliku ulogu Srbije na Balkanu (Kucnuo je Mati čas, Da se i tvoj čuje glas).

Neznani pesnik peva Srbiji kao njen sin koji je sve proživio što i ona. Pesma je iskrena, liriska, pisana sa otmenim moralnim taktom i vrlo preciznim uvidom u srpsku duhovnu i političku situaciju. Samo velika ličnost, na velikom položaju, je mogla da dođe do ovako visoke moralne inspiracije kojom pesma odiše. To je mogao samo **Mihailo Obrenović**, III knez srpski. U zemlji u kojoj su pesnici pisali himne posvećene prvo knezu a zatim narodu (**Vladislav Kaćanski**, **Jovan Đorđević**, **Milorad Šapćanin**, itd), samo je **knez Mihailo** mogao da napiše himnu otadžbini a da ne spomene knjaza.

U to doba **knez Mihailo** je pisao pesme. Kao prestolonaslednik je imao više vremena nego posle smrti **kneza Miloša** 26. septembra 1860, kad je stupio na presto.

Njegova pesma Što se bore misli moje je uz muziku **Kornelija Stankovića**, prvi put javno izvedena na proslavi Svetih Ćirila i Metodija 9. marta 1861. u sali kod "Šperla" u Beču (**D. Stranjaković**; Mihailo i Julija, Beograd 1940, str. 115). Dakle ispevana je pre 1861, odnosno 1860.

Što se bore misli moje
Iskustvo mi ćutat veli –
Bež'te sada vi oboje,
Nek mi srce govori!

Prvi pogled oka tvoga,
Sjajnom suncu podoban,
Plenio je srce moje,
Učinio robom ga!

Da te ljubim, o jedina,
Celom svetu kazaću,
Sam' od tebe, o premila
Tajnu ovu sakriću!

Tebi ljubav javit ne smem
Jer tvoj biti ne mogu;
A da budeš s drugim sretna
Moliću se ja Bogu.

Pesma Što se bore misli moje ima četiri strofe od po četiri reda, prva tri reda sa osam slogova i četvrtim redom sa sedam slogova. Pesma Srbiji ima sedam strofa od po osam redova. Prvih šest redova imaju po osam slogova, a poslednja dva po sedam! Obe pesme su napisane istim ritmom! To je pesnički ritam **kneza Mihaila**.

Pesma Srbiji sadrži i politički program **kneza Mihaila**. Jednom prilikom, krajem marta 1861, za vreme rasprave o Zakonu o činovnicima, popečitelji (ministri) i savetnici su se posvađali oko "kadrovske politike", pa im je **knez Mihailo** rekao: "Da drži da nije došao da mesto Karađorđevića bude Obrenović; umesto Vučića Stevča; da on nije knjaz zato da je knjaz, no zato da od ove zemlje državu načini, da mu je zato potreba usrdna pomoć ljudi, s kojima radi kao što su savetnici i popečitelji, da on ne traži da se grade namirenja u rečima i cmakanju, no ostavlja da se privatno vole i mrze kako hoće, ali želi i u interesu zemlje zahteva da se to ne unosi u državne poslove, jer onda strada od toga sam posao i zemlja pati. Knjaz zaključio da je to poslednji put da se tako razgovara, i u napredak, ako se ne manu dotadašnjeg načina, da će se drukčije razgovarati" (Zapisi **Jevrema Grujića**, III, 101, SKA Beograd 1923).

* * *

Knez Mihailo je proveo 17 godina u emigraciji. Kada je 26. avgusta 1842. morao da ostavi Srbiju i da pređe čamcem Savu i ode u Zemun, **knez Mihailo** je ubeđen u svoju vladarsku misiju rekao: "Vreme i moje pravo poginuti neće" (**Drag. P. Ilić**; Jugoslovenski narodni vladari i velikaši, 1936, Beograd, str. 170). Ove reči su kasnije u skraćenoj verziji postale deviza dinastije Obrenovića; "Vreme i moje pravo" ili u latinskom prevodu "Tempus et meum jus".

Po povratku u Srbiju, i stupanju na svoju drugu vladu, **knez Mihailo** je smatrao da se njegova dinastija vratila na presto po svome pravu i volji narodnoj. Stoga je stupivši na presto, uzeo naziv kneza po milosti Božijoj i volji narodnoj, naziv koji su zadržali svi vladavci posle njega (**Kosta N. Hristić**; Zapisi starog Beograđanina, Beograd 1987, str. 65).

Da bi povratak na presto obeležio i heraldičkim putem, **knez Mihailo** je odmah na početku svoje druge vlade iz dotadašnjeg grba Kneževine Srbije izveo Grb Kneževine Srbije koji se sastojao od Srpskog štita koji je okružen s desne strane vencem od hrastove a s leve od maslinove grane, sve zakriljeno knjaževskom plaštom sa krunom na vrhu. Knez Mihailo je u vertikalni krak krsta, dodao mač, a u horizontalni krak godine Kosovske bitke (1389) s leve, i Drugog ustanka (1815) s desne strane. Ispod štita je traka sa devizom "Tempus et meum jus".

Umesto venca je kao simbol "restauracije Obrenovića" postavljena zmija, sa krunom na glavi, koja sebe grize za rep – uroboros. To je stari simbol sa mnogostrukim značenjem; "Moj kraj je moj početak", predstavlja obnavljanje, večni ciklus, ciklično vreme, bezgraničnost prostora, istinu i spoznaju ujedno, a u alhemijskoj tradiciji: neiskupljenu moć prirode, latentnu moć, neoblikovanu materiju, Opus cirkulare hemijskih supstanci u hermetičnom sudu, itd. (**Jean Campbell Cooper**; An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols, Thames and Hudson Ltd., London 1978, Preveo **Slobodan Đorđević**, Nolit, 1986, str 178).

* * *

Bez obzira da li je naša pretpostavka da se iza **Luke Sarića** krije **knez Mihailo** tačna ili ne, pesmu Srbiji kao himnu mogu da pevaju i Predsednik Republike i Kralj, svaki Srbin u otadžbini i rasejanju, i svaki stanovnik Srbije, i da pri tom svako od njih "oseti da se tekst odnosi baš na njega".

Zato predlažemo da se za novu himnu Republike Srbije uzme pesma Srbiji ili kako se sad obično zove Oj Srbijo, mila mati. Ona je i danas aktuelna; imamo veliku, iako ne više političku nego ekonomsku emigraciju, opet smo prošli kroz smene vlasti, opet nam je potrebno, više nego ikad, da zavolimo našu Srbiju. Što se tiče dužine, izbora teksta i muzičkog aranžmana, o tome pesnici i kompozitori treba da imaju poslednju reč.

Knez Mihailo III Obrenović
(ulje na platnu **Johana Besa**)

Ovaj tekst je preuzet sa adrese <http://www.drama.co.yu>